

BEZPEČNOSTNÍ PROSTŘEDÍ PODNIKOVÉ SFÉRY Z HLEDISKA KRIZOVÉHO ŘÍZENÍ ČR

Zdeněk Kopecký^{*)}

ABSTRAKT

Jedním z úkolů bezpečnostní politiky státu je prosazování strategických zájmů státu, které prospívají nejen bezpečnosti, ale i ekonomické prosperitě státu. Ochrana ekonomiky je nezbytná i z hlediska zajištění zdrojů pro oblast obrany a vnitřní bezpečnosti. Na druhé straně je podnikohospodářská sféra vystavena vnějším hrozbám, které mohou ohrozit dosažení plánovaných cílů. Proto je nezbytné při identifikaci hrozeb a analýze rizik vycházet ze systémového pojetí podnikatelského procesu ve vztahu k bezpečnostním hrozbám a k podstatnému okolí podnikatelského subjektu, které se prolíná s bezpečnostním prostředím státu.

Klíčová slova:

bezpečnost státu, bezpečnostní prostředí, krizový management, management kontinuity podnikání, podstatné okolí.

ABSTRACT

One of the goals of the state security policy is enforcing strategic interests of the state which are vital not only for security but also for economic prosperity of the state. Protection of the economy is essential also for securing resourcing in the field of defense and internal security. On the other hand, the business sphere is facing external threats which can jeopardize fulfilling planned goals. Therefore during identification of the threats and risk analysis it is necessary to take into account system approach to the business process in relation to security threats and to relevant environment of the business subject which is a part of security environment of the state.

Key words:

security of the state, security environment, crisis management, business continuity management, relevant environment.

^{*)} Ing. Zdeněk Kopecký, Ph.D., Vysoká škola ekonomická v Praze – Institut krizového managementu, Ekonomická 957, 14801 Praha 4, CZ, tel.: +420 224094223, kopecky@vse.cz

1 VZTAH PODNIKOVÉ SFÉRY A BEZPEČNOSTNÍ ČR

Dominantním cílem podnikání je z hlediska určitého časového horizontu snaha o dosažení zisku (v obecném chápání) pro uspokojování vlastních potřeb na základě uspokojování potřeb cizích, tj. zákazníků, které se uskutečňuje prostřednictvím trhu.

Dosahování tohoto cíle je procesem, jehož průběh v prostoru a čase je ovlivňován mnoha faktory, které mohou vyvolat krizové situace v podnikatelském subjektu. K jejich specifikaci a klasifikaci je přistupováno z různých hledisek a kritérií. Můžeme se setkat se snahou o všeobecné komplexní pojetí a systémové třídění, jako je to např. v publikaci Chevaliera [1], Šulěře [4], Vodáčka [5], nebo s úzkým zaměřením na konkrétní hrozbu a riziko ať již např. z oblasti provozních rizik nebo z oblasti rizik finančních.

Z hlediska zajištění bezpečnosti státu je podnik pojímán jednak jako potenciaální zdroj vzniku krizových situací, vyvolaných především závažnými průmyslovými haváriemi, jednak jako nástroj státu k zabezpečení zdrojů pro řešení jeho krizových situací. Předmětem civilního nouzového plánování, jako subsystému zajištění bezpečnosti státu ve vztahu k podnikové sféře, je to potom především oblast hospodářských opatření pro krizové stavy a prevence s řešením následků závažných průmyslových havárií.

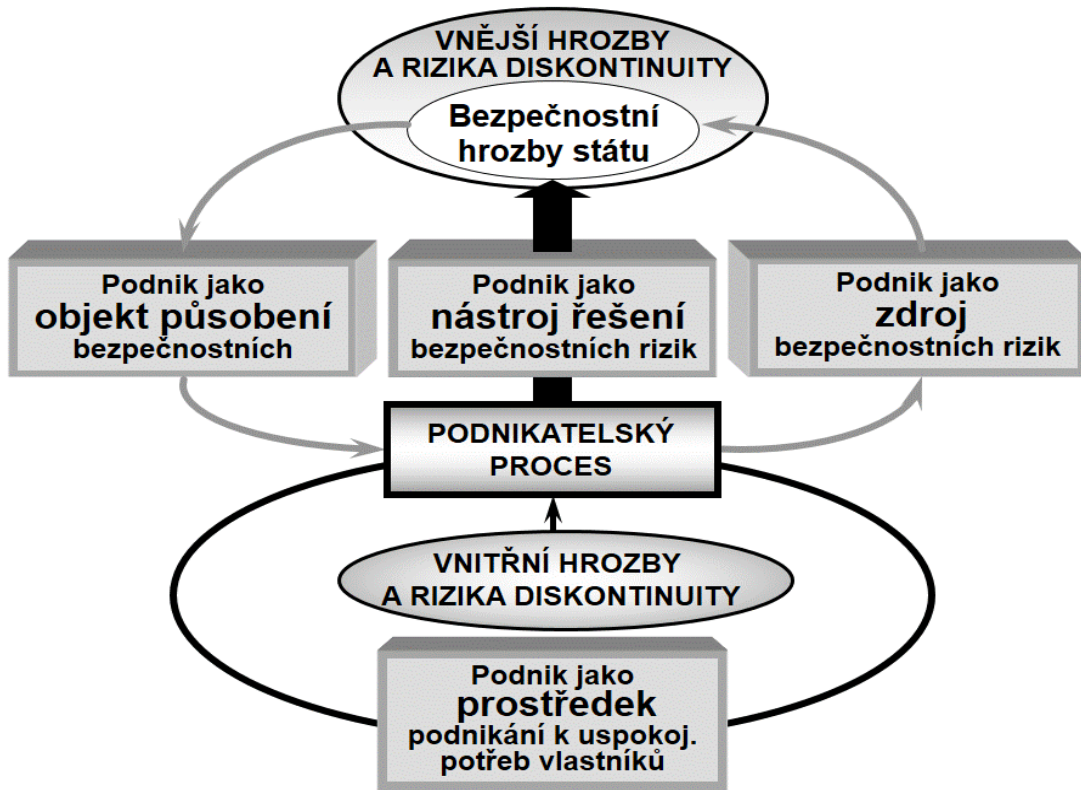
Obecně lze naformulovat tři rámcové vazby (role) mezi podnikovou sférou a bezpečnostními hrozbami a riziky diskontinuity, které určují, že podniková sféra může být v různé míře a rozsahu (viz obr. 1):

- **zdrojem bezpečnostních hrozeb a rizik**, a to nejen z hlediska možného vzniku rozsáhlých průmyslových havárií a ohrožení životního prostředí, jak je uvedeno v bezpečnostní strategii. Zároveň však může být na základě dominového efektu nebo z hlediska jiného podnikatelského rizika zdrojem dalších krizových situací s různými projevy a následky (např. sociálními),
- **objektem negativních dopadů** (ať již přímých nebo nepřímých) potenciaálních krizových situací, vyplývajících z bezpečnostních hrozeb státu a rizik diskontinuity podnikatelských procesů,
- **zdrojem hmotných i nehmotných prostředků** (výrobků a služeb) veřejné správy pro řešení krizových situací, vyplývajících z bezpečnostních rizik po vyhlášení krizových stavů.

V následné dekompozici těchto tří rolí podniku je nutné stále chápat podnik jako ekonomicko-právní subjekt, jehož základním cílem je dosahování zisku (základní role), Proto se k úspěšnému podnikání stanovuje jeho smysl a cíle a při stanovení cílů se dbá na souvislosti podstatného okolí a provádí se analýza vlastních předpokladů a nedostatků. Z hlediska bezpečnostních rizik to znamená, že podnik musí nebo by měl v souladu s těmito cíli a východisky podnikání provádět taková opatření, aby:

- nebyl zdrojem krizové situace pro své okolí, ale ani pro sebe sama,

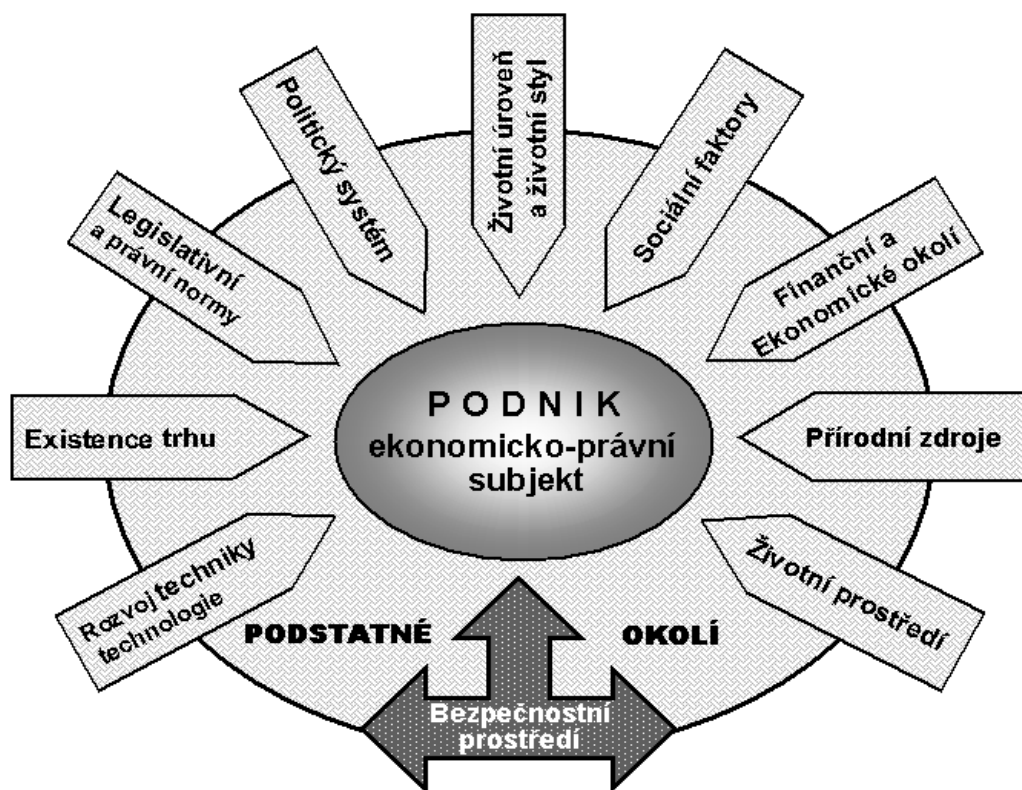
- nebyl sám v krizové situaci vyvolané vnitřním nebo vnějším faktorem (obecně, ale zde především vyplývajícím z bezpečnostních rizik),
- byl na základě požadavku daného smluvním vztahem funkční za krizové situace po vyhlášení krizového stavu státu (týká se subjektů hospodářské mobilizace do systému hospodářské mobilizace a nezbytných dodávek do systému nouzového hospodářství).

Obrázek 1 Vztah podniku k bezpečnostním hrozbám státu

2 BEZPEČNOSTNÍ PROSTŘEDÍ STÁTU JAKO SOUČÁST PODSTATNÉHO PODNIKATELSKÉHO OKOLÍ

Velká pozornost v řízení rizik podnikání (kontinuity podnikatelských procesů) je nutné věnovat tzv. vnějším rizikům, vyplývajícím z vlivu podstatného okolí podniku (blíže např. v [3]), které má vliv na dosahování cílů podnikatelského subjektu. Přestože podstatné okolí působí na podnik jako celek, lze jej desagregovat na jednotlivé segmenty (viz obrázek č. 2). Tyto segmenty mohou mít materiální i nemateriální obsah. Jednotlivé segmenty podstatného okolí se v určité míře navzájem prolínají nebo spolu souvisí. Z obecného hlediska lze blíže specifikovat jejich obsah, z kterého vyplývají i příslušné hrozby a rizika. Převážná část podstatného podnikatelského okolí je zcela nebo významně ovlivňována státem. Z toho vyplývá i vliv bezpečnostních hrozeb a rizik státu a jeho systému krizového řízení na podnikovou sféru.

Obrázek 2 Bezpečnostní prostředí státu jako součást podstatného podnikatelského okolí

- **Přírodní zdroje a geografické okolí:** Zde může být podstatné okolí územně velmi vzdáleno a z toho vyplývá i riziko jejich dostupnosti, protože geografické okolí předurčuje i náročnost na systém logistického zabezpečení a vazbu na energetickou infrastrukturu. Udržování určité úrovně zásob je z ekonomického hlediska velmi citlivá záležitost a musí se odvíjet od míry rizika. Z hlediska státu je nutno pro případ vzniku krizové situace vytvářet pro potřeby podniků (subjektů hospodářské mobilizace) zásoby strategických, potencionálně embargovaných nebo jinak nedostupných komodit ve formě státních hmotných rezerv. Specifikou jsou zásoby ropy a ropných produktů.
- **Rozvoj techniky a technologie (know how):** Je nezbytný k rozvoji inovací výrobků a služeb (patří sem znalosti a vědomosti potřebné k výrobě, technologické změny, technologické užitky). Technický a technologický pokrok je nezbytný z hlediska zvyšování konkurenceschopnosti a tím dosahování lepších hospodářských výsledků. Inovace v tomto segmentu souvisejí i s odolností techniky a technologií (především v chemických a energetických odvětvích) a případnými dopady potencionálních průmyslových havárií na životní prostředí, zdraví a životy pracujících i občanů.
- **Existence trhu výrobků a služeb:** Je rozhodujícím činitelem podstatného okolí z hlediska konkurenční schopnosti podniků. Prostřednictvím trhu se realizuje uspokojování potřeb zákazníků. V hospodářských opatřeních pro

krizové stavy jde o potřebu nezbytných dodávek pro systém nouzového hospodářství a mobilizačních dodávek pro systém hospodářské mobilizace státu.

- **Legislativní a právní normy:** Právní segment podstatného okolí vymezuje právní podmínky podnikání pro veškeré podnikatelské subjekty. Právo a jeho instituty jsou přímými i nepřímými (např. daňový systém) nástroji řízení mikroekonomických a makroekonomických procesů při provádění hospodářské politiky státu. Právo je i prostředník prosazování politických vlivů. Z hlediska bezpečnostních hrozeb státu se jedná především o tzv. “Krizovou legislativu”, z které vyplývají povinnosti podniků v oblasti řešení krizových situací státu, vyplývající z příslušných krizových plánů.
- **Životní úroveň a životní styl:** Jeho vliv vyplývá z postavení podniků a domácností v hospodářském koloběhu a souvisí se sociálními faktory. Zároveň souvisí i s ochranou pracujících, uspokojováním základních životních potřeb obyvatelstva v systému nouzového hospodářství a s vnitřní bezpečností státu.
- **Životní prostředí, jeho tvorba a ochrana:** Jedná se o stále důležitější prvek podstatného okolí podniku, související s rostoucí finanční náročností produkčních procesů, která vyplývá ze stále stoupajících nároků na kvalitu produktů a bezpečnost technologií ohrožujících životní prostředí. Požadavky na ochranu životního prostředí sice na jednu stranu zatěžují podnikání, na straně druhé vytváří nové možnosti pro podnikatelské činnosti.
- **Finanční a ekonomické okolí podniku:** Obsahem je vlastní kapitál, krátkodobý a dlouhodobý cizí kapitál a s ním související finanční rizika z hlediska finanční analýzy, pracovní síla a její dostupnost, kvalifikace a cena, cenová hladina, zákazníci, fiskální a monetární politika státu¹. Jde nejen o možnost využívání vnějších zdrojů podnikání spojených s finančními riziky, ale i přenesení možného finančního krytí následků krizových situací např. na pojišťovací subjekt. Sem patří i zákonné úpravy účetnictví a daňové zákony. Finanční a ekonomické okolí se projevuje i v oblasti hospodářských opatření pro krizové stavy a souvisí např. se systémem financování těchto opatření, nebo s vyhlášením regulačních opatření v systému hospodářských opatření pro krizové stavy při ohrožení finančního a devizového hospodářství státu velkého rozsahu.
- **sociální faktory:** Mají svoji úlohu nejen v oblasti dopadu cen produktů na spotřebitele a tím i jeho koupěschopnost, ale jsou i významným bezpečnostním rizikem, které zpětně ovlivňuje podnikovou sféru. Proto stát někdy do podnikání vstupuje (např. regulace cen, přidělové systémy). Do této oblasti patří i sociální postoje, víra a hodnoty, sociální chování, touhy a očekávání, historie, kultura.

¹ Stát v rámci své hospodářské politiky, pomocí přímých i nepřímých nástrojů makroekonomických i mikroekonomických procesů, vytváří obecný rámec pravidel pro fungování ekonomiky a tím i podnikové sféry a tím i ovlivňuje míru některých podnikatelských rizik.

- **politický systém:** Je součástí každého podnikání. Jeho proměnlivost nebo stabilita je významným činitelem v ovlivňování podnikatelských procesů. Jde o ovlivňování podniku, prosazováním mocenských vlivů od komunální úrovně až po nejvyšší politické zájmy institucionalizované v politických uskupeních, jejichž realizace má někdy značné dopady na podnikatelskou sféru. Jeho stabilita souvisí se zajištěním bezpečnosti státu, včetně ochrany ekonomiky v nejširším slova smyslu.

3 ZÁVĚR

Základním východiskem řešení bezpečnostního prostředí podnikové sféry je systémové pojetí vztahu podniku k bezpečnostním hrozbám státu. Podstatné okolí podniku má významný vliv na podnikání a dosahování jeho cílů, proto je nezbytné brát v úvahu hrozby, které z něj pro podnikání vyplývají a minimalizovat rizika vzniku krizových situací. Zatímco vliv okolí na podnik může být značný, jsou možnosti podniku, jak ovlivnit své okolí, včetně z něj plynoucích hrozeb, omezené. Specifika a z nich vyplývající důležitost vnějších hrozeb, včetně bezpečnostních hrozeb státu, daných strukturou okolí, sice spočívá v jejich minimální míře ovlivnitelnosti (jejich minimalizace, popř. eliminace) ze strany podniku, ale protože mohou zásadně ohrozit dosahování cílů i samotnou existenci podniku, je nezbytná jejich identifikace z hlediska komplexního pojetí podstatného podnikatelského okolí a jejich následná kvantifikace (mírou rizika) umožňující efektivní přípravu na jejich projev.

LITERATURA

- [1] CHEVAILER A., HIRSCH G.: Le risk management. Les Editions ESF, Paris 1982 ISBN 80-85865-05-X
- [2] KOPECKÝ, Z.: Podnik jako subjekt kritické infrastruktury v krizovém řízení státu. In MAJTÁN, Š. (ed.). *Aktuálne problémy podnikovej sféry 2013*. Bratislava: Ekonóm, 2013, s. 265--270. ISBN 978-80-225-3636-3
- [3] KOPECKÝ, Z.: Vazby bezpečnostní politiky státu na podnikovou sféru. In *Krizové stavy a doprava*. Pardubice: Dopravní fakulta Jana Pernera, 2005, s. 70-74. ISBN 80-86530-27-2.
- [4] SYNEK, M. a kol.: Podniková ekonomika. 3. přepracované a doplněné vydání, nakladatelství, C. H. Beck, Praha 2002, ISBN 80-7179-736-7
- [5] ŠPAČEK, M., KOPECKÝ, Z.: Firemní krize a její zvládání pomocí strategických přístupů. *Periodica Academica*. 2012. sv. VII, č. 1, s. 66 - 77. ISSN 1802-2626
- [6] ŠULĚŘ, O.: Manažerské techniky. Rubico, s.r.o., Olomouc 1995, ISBN 80-85839-06-7
- [7] VODÁČEK, L., VODÁČKOVÁ, O.: Management teorie a praxe pro 90. léta. Management Press, Praha 1996, ISBN 80-85943-19-0

Článek recenzovali dva nezávislí recenzenti.